

Nikl – lesní duch

pomocník a ochránce všech dobrých obyvatel Českého lesa.

**Duch dvou tváří, přičemž bílá značí dobro a černá zlo,
patron sklářů a dřevařů, dobrým pomáhal, zlé trestal.**

Nippel nebo Nikl?

Nippel je tajemná postava, která se objevuje v německých pověstech. Tyto pověsti (stejně jako české Češi) zaznamenávali hlavně v 19. století učitelé a jiní vzdělanci podle vyprávění svých současníků. Když po druhé světové válce byla většina obyvatel z podhůří a přímo i z hor Českého lesa vystěhována, zmizely na čas i jejich pověsti (kromě těch, které byly zaznamenány mimo jiné např. v IX. díle A. Sedláčka Hrady, zámky a tvrze Království českého, které vycházelo už od počátku 20. století). Po roce 1990 se i do České republiky opět dostávají díla (i mimo jiné) s německy psanými záznamy původních pověstí a vyprávění obyvatel, kteří zde žili do roku 1945. A např. v brožurě Sagen aus dem Bischofteinitz - Ronsperg Hostauer Umkreise (Pověsti z H. Týna - Poběžovic - okolí Hostouně) se objevuje i jméno tajemného ducha - Nippel. Koná podobné činy jako krkonošský Rýbrcoul - Krakonoš. Autory zmíněné brožury jsou Peter Dusík a Karlmann Pöhl. A protože sídlem Nippla byl údajně kopec Niklasberg nedaleko Bělé nad Radbuzou (Kamenný vrch?), stal se z Nippla Nikl. Nikl je vlastně zkomolenina jména Nikolaus - Mikoláš. A ten dobré odměňuje a zlé trestají jeho čerti. Dochází tu ke spojení pohanské a křesťanské tradice, tak jak ji od nepaměti chápali sedláci, dřevaři a jiní obyvatelé venkova.

Marie Špačková

Nikl se znovu objevil na Bělsku v roce 2007 během lidové hry a od té doby je i patronem návštěvníků Bělska, turistů i cyklistů. Při každoročně pořádaných slavnostech se Nikl setkává s bájnými obyvateli zdejších lesů a vod, ale také se skutečnými osobnostmi českých dějin, které měly vztah k našemu kraji. Nikla je na Bělsku vidět i při dalších příležitostech, které propagují Bělsko a místní akce. Byl mimo jiné patronem Českého zimního srazu turistů v roce 2009, v roce 2011 se spolu s vodníky stal průvodcem omalovánek, které malým dětem ukazují historii Bělska a některé významné osobnosti s ní spojené.

Během Bělské pouti 17. září 2010 byl na bělském náměstí v parku naproti městskému úřadu slavnostně odhalen Niklův památník. Jedná se o sochu, kterou vytvořil z dubového dřeva Ján Kondrys, rovněž autor výtvarné podoby Nikla. Protože Nikl obživil díky knize, ve které Mgr. Marie Špačková sepsala pověsti o něm, jeho symbolem se staly knihy.

Premiéra první lidové hry o Niklovi se uskutečnila v sobotu 14. července 2007. Na jeho domovském kopci Niklasberku Nikla probudili z dlouhého spánku zbloudivší cyklisté a dovedli jej do Bělé. Zde se ve druhém jednání setkal na náměstí se současnými obyvateli a představiteli města. Ve třetím jednání večer na bělském barokním mostě poprvé promluvily zdejší barokní sochy a zavítala sem i někdejší majitelka a mecenáška baronka Anna Marie Terezie Metternichová, stavitelka mostu a také bělské kaple. Od druhého ročníku se první jednání představení odehrává u brodu na řece Radbuze v západní části Bělé, druhé opět na náměstí a třetí na mostě. Autorkou her je Mgr. Marie Špačková, znalkyně a milovnice místní historie, aktéry jsou místní ochotní herci. Slavnost Nikla má vždy jen jediné představení.

1. Slavnost Nikla z Kamenného vrchu Niklasberku, ducha dvou tváří, vládce Českého lesa, ochránce města Bělá nad Radbuzou a také všech dobrých lidí

14. července 2007

Zbloudilí cyklisté a duch Českého lesa Nikl z Niklasberku, aneb, Co z toho bylo

Český les je nevelké pohoří uprostřed zalidněné Evropy, přesto i zde se dá ještě dnes zbloudit. A právě to se přihodilo jednoho horkého červencového odpoledne dvěma cyklistům. Vyjeli z lesa na paseku a mladík, patrně již dlouhou cestou unavený, přehlédl v cestě kořen a spadl z kola. Dívka zastavila vedle něj a hned mu začala vyčítat, zřejmě opakovaně, že zbloudili. Během jejich hlasité hádky vystoupil z lesa podivný muž – v černém plášti a klobouku, s jednou tváří bílou, druhou černou – a osopil se na cyklisty: „Kdo jste? Jak jste se opovážili? Už ani doma nemám klid! Co děláte na mém vrchu, v mém hvozdu? Jsem Nikl, lesní duch, vládce všeho živého od Čerchova až po Dyleň a sídlím tady na Kamenném vrchu, na mém nejkrásnějším Niklasberku. Kdysi jsem pomáhal sklářům a drvoštěpům, chránil lesy před pytláky, vodil zbloudilé děti. Činil za dobré dobro, za zlé zlo. A teď není v mých lesích, skalách a údolích slyšet lidské slovo. Jen vítr občas zahvízdá v korunách, zaburácí hrom. A ptáci moji nejmilejší zpěváčci těší moji duši od jara do zimy.“ Cyklisté vysvětlovali, že zbloudili, a chtěli ukázat cestu do Bělé nad Radbuzou. Nikl se nakonec rozhodl, že je tam sám dovede. Společně se svou družinou lesních víl se vydal do Bělé, aby se tam mohl setkat s purkmistrem a s místními lidmi, a znovu se ujal vlády nad celým Českým lesem.

Ve druhém jednání přišel Nikl se svou družinou a zbloudilými cyklisty na bělské náměstí, kde je přivítal purkmistr zosobněný starostou města Ing. Liborem Pickou. Nikl si vzpomněl, že v Bělé byl naposled, když se stavěl kostel za přítomnosti hraběnky Metternichové. Pochválil upravené město i čistou řeku. Starosta připomněl velké akce, které v Bělé proběhly za posledních 10 let, a přivítal Niklovu nabídku na ochranu před pytláky a dalšími lumpy.

Večer ve třetím jednání se sešli na barokním mostě přes Radbuzu starosta Bělé s Niklem a hraběnkou Annou Terezií Metternichovou, bývalou majitelkou a štedrou mecenáškou zdejšího panství. Nikl svým mocným kouzlem přiměl jednotlivé sochy na mostě, aby promluvily, a přiblížily návštěvníkům osud svatých mučedníků, které představují.

2. Slavnosti Nikla z Kamenného vrchu Niklasberku, ducha dvou tváří, vládce Českého lesa, ochránce města Bělá nad Radbuzou a také všech dobrých lidí

12. července 2008

Nikl, Běla a ti druzí, aneb, Svatba na mostě

Uprostřed Českého lesa, nad městem Bělá nad Radbuzou, u řeky, která dala městu jméno, bědoval vodník Radobud nad ztracenou dcerou. Přicházející Nikl se u něj zastavil a udiveně si prohlížel bílé bahno kolem vody. A Radobud rozčileně vysvětloval, že je to sůl, kterou vyplakala jeho dcera Běla společně s mámou Radbuzou. „Holka si vzpomněla, že se chce konečně vdát, jenže kde vzít ženicha? Někoho z té lidské havěti si přece nevezme, a po

mladém vodníkovi tu není široko daleko ani památky?“ Vtom se mezi nimi zjevila bludička Závistka, sestra vodníkovy ženy Radbuzy, a hned nabídla a také přivedla vodníka Kapšůska Čečínského z nedalekého Čečina. Ale – něco za to musí dostat. Radobud spokojený, že má pro dceru ženicha, svěřil Závistce do opatrování údolí na Závisti, nedaleko pramene Radbuzy, ze kterého teče voda do dvou moří. A že se Běle mladý vodník líbil, slíbil jim Nikl svatbu hned ten večer na bělském mostě. Ještě před ní ale proběhne soud na náměstí, kam se všichni společně vydali.

Ve druhém jednání se sešli na náměstí vodníci s Niklem a také starostou města, aby potrestali ty, kdo škodili zdejší přírodě – pytláka proměnili na jeden rok v srnce, vodního pytláka ve vodnického pomocníka. Ti, kdo odhazovali v lese odpadky, musí všechno po sobě uklidit. A děti, které ničily květiny a houby a trápily zvířata, za trest stráví celé prázdniny prací v lese nebo úklidem města.

Ve třetím jednání večer na barokním mostě si Nikl pochvaloval pomoc vodníků při ochraně řeky Radbuzy i Českého lesa, a také sochy nabídky Niklovi svou pomoc. Nikl ji neodmítl, ale zatím je pozval k chystané vodnické svatbě. Svatební průvod přivítali i hraběnka Metternichová a starosta města, který Bělu s Kapšůskem oddal. A pak už se zpívalo a tancovalo...

3. Slavnosti Nikla z Kamenného vrchu Niklasberku, ducha dvou tváří, vládce Českého lesa, ochránce města Bělá nad Radbuzou a také všech dobrých lidí

18. července 2009

Nikl a vzácní návštěvníci, aneb, Křest na mostě

Uprostřed Českého lesa jsme mohli po roce zastihnout naše již známé vodníky nejen ve vodě řeky Radbuzy, ale zase v slzách. Ženské vyčítaly Kapšůskovi, manželovi vodnické dcery Běly, že kouká po rusalkách, když Běla čeká děťátko. Rodinnou hádku náhodou slyšel Nikl, a začal ji uklidňovat: „Však bude zase dobře, až se narodí malý vodníček... Tak bych chtěl nějakého potomka. Vždyť už na celý Český les nestačím. Dokud tady lidi jezdili jenom na koních či chodili pěšky, to byla jiná!“ U brodu se objevil také bělský starosta, přišel za vodníky a za Niklem s prosbou, aby mu pomohli soudit tři dopadené provinilce. Než stačil vysvětlit podrobnosti, přijel z města posel se zprávou o příjezdu vzácných hostů. Všichni se proto rychle vydali na náměstí.

Ve druhém jednání na náměstí přivítali starosta s Niklem vzácné hosty zdaleka, Krakonoše z Krkonoš, Radegasta z Beskyd a Vintíře ze Šumavy, duchy a patrony hor. Každý z nich potrestal jednoho ze tří dopadených, kteří škodili v Českém lese, okrádali lidi, kradli památky, mysleli jen na sebe a na svůj prospěch. A v okamžiku, kdy chtěl starosta všechny pozvat k zábavě a odpočinku, rozlehla se náměstím zpráva o narození malého vodníčka. Proto s Niklem hned navrhli jeho křtiny hned ten večer na mostě.

Na mostě se ve třetím jednání navzájem přivítali vzácní hosté se sochami svatých na mostě. A pak už Nikl v čele průvodu přinesl novorozeného vodníčka, kterého pokřtil poustevník Vintíř jménem Zikáček Bělský. Kmotry mu byli Krakonoš, Radegast a hraběnka Metternichová, kteří mu dali do vínku štěstí, moc nad vodou i nad silami počasí.

4. Slavnosti Nikla z Kamenného vrchu Niklasberku, ducha dvou tváří, vládce Českého lesa, ochránce města Bělá nad Radbuzou a také všech dobrých lidí

17. července 2010

Únos

Na břehu řeky Radbuzy se sešli tři darebáci, kteří byli loni potrestáni za své přečiny proti lidem a přírodě v Českém lese. Dohadovali se, jak se pomstít a jak vyhnat z Bělé všechny nadpřirozené bytosti. Z druhé strany křoví se přiloudal k vodě malý vodníček Zíkáček, mužů si nevšiml a hrál si u vody. Ale muži už věděli, jak se vodníkům pomstí. Vodníčka chytili do pytle a odběhli s ním do lesa směrem k Bělé. Z křoví je pozorovala rusalka Závistka a mnula si radostí ruce. Sotva zmizeli, přiběhli vodníci a hledali Zíkáčka, pobíhali sem tam, volali, ženské začaly brečet. Když byla vřava v největším, z lesa vyšel Nikl a za ním starosta. Běla k němu vztáhla ruce: „Zi... Zíkáček, vodníček, synáček, je pryč! To jistě Závistka!“ Závistka se ohradila a dělala, že nic neví. Nikl si všiml mokrých stop v trávě a spolu se starostou slíbili, že lumpy najdou a potrestají. Všichni se pak vydali po stopách únosu.

Ve druhém jednání na náměstí seděli naši tři lumpové u piva a Závistka kolem nich radostně poskakovala. Přišli vodníci s Niklem a starostou a lumpové se přiznali, že ví, kde je vodníček, ale řeknou to, až z Bělé zmizí všichni vodníci a také duch Nikl. Vtom od řeky přiběhl malý kluk, něco Niklovi pošeptal a ten svým kouzlem způsobil, že tři lumpové i Závistka znehybněli. Ostatní odešli za Niklem směrem k mostu.

Ve třetím jednání na mostě z jedné strany mostu přišel průvod z náměstí a z druhé strany poustevník Vintř s hraběnkou Metternichovou přivedli malého vodníčka, kterého našli pod mostem v pytlí. Mezi vodníky se propletla dopředu Závistka a chtěla vodníčka znovu odnést, ale jeho máma Běla ho chytila do náruče a ostatní chytili Závistku. Nikl jí nařídil vrátit se k prameni Radbuzy u Závisti a zakázal jí celý rok vstoupit do cesty lidem i vodníkům. Na oslavu šťastného konce pak všichni přešli za hudbou a občerstvením do stanu na náměstí.

5. Slavnosti Nikla z Kamenného vrchu Niklasberku, ducha dvou tváří, vládce Českého lesa, ochránce města Bělá nad Radbuzou a také všech dobrých lidí

16. července 2011

Nikl a kníže Vladislav I. Přemyslovec, aneb, co se stalo ve vsi Bělé L.P. 1121

K brodu přes řeku Radbuzy vyšla z lesa družina v čele s knížetem Vladislavem I. Přišel od hradu Přimda, odkud vyhnal Němce a obsadil ji svou posádkou. Nejprve se kolem družiny objevili vodníci a přivítali udiveného knížete v Bělé. Po chvíli přišel také od města průvod pěších a cyklistů vedený starostou. Setkání bylo rozpačité, kníže se hlavně divil zvláštním ořům, které vedli cyklisté, ale také pro něj nezvyklému oblečení. Naštěstí se brzy domluvili a starosta pozval knížete i s jeho průvodem do města.

Ve druhém jednání na náměstí přivítal Vladislava kronikář Kosmas a přečtením úryvku ze své kroniky připomněl 890. výročí první písemné zmínky o Bělé.

Třetího jednání na mostě se zúčastnily další významné osobnosti. Byli to majitelé panství – hraběnka Metternichová, pán ze Švamberka, malý Lomikar, Kristián Koc z Dobrše, dále chodský rychtář a malíř Josef Mánes. Připomněli některé historické události v Bělé a jejím okolí, a na další rok zanechali Bělou opět pod ochranou Nikla a vodníků...

6. Slavnosti Nikla z Kamenného vrchu Niklasberku, ducha dvou tváří, vládce Českého lesa, ochránce města Bělá nad Radbuzou a také všech dobrých lidí

14. července 2012

Ženský boj, aneb, Ach, ti chlapi

U brodu na břehu řeky Radbuzy v srdci Českého lesa si stěžovala mladá Běla mámě Radbuze, že její muž Kapšůsek není doma, že zapomněl na výročí svatby a že už s ním nebude. A s tátou odešel i malý Zikáček... „Já se odstěhuju do Tejna, už se po mě ptal tamní hastrman Bišwaser, a že prej by mě moc chtěl. A bylo by to blíž k Plzni!“ Máma Radbuza se do ní pustila, že je vdaná a má si hledět dětí a manžela. Do jejich hádání vyjela z lesa zmatená cyklistka, které se ztratil její přítel, a s údivem zjistila, že místní vodníci skutečně existují. Za ní přišla hraběnka Metternichová a také si posteskla, že bývala často sama. Jen Závistka si libovala, že si může dělat, co chce, když se nemusí ohlížet na žádného mužského. Když se objevil Nikl, všechny se na něj sesypaly, že se jim ztratili mužští, a Nikl je pozval do města, kde prý je najdou.

Ve druhém jednání na náměstí v hospodě seděli vodníci, hejkal, cyklista (zmatený, že je mezi duchy a vodníky) a starosta a také řešili rodinné problémy. Kapšůsek bědoval, že mu chce Běla odejít, a že to odkoukala od lidí. Když přišel do hospody Nikl, chtěli se se starostou a s ostatními poradit, jak by měli vodníci a duchové společně s lidmi chránit Český les. Ale vtom do hospody přiběhly ženské a následovalo nejprve hádání a pak opatrné usmiřování. Nikl nakonec všechny pozval ještě na most, kam přijede vzácná návštěva.

Ve třetím jednání na mostě se po roce opět objevili kníže Vladislav, malíř Mánes a svatý Václav a chtěli si v Bělé odpočinout. Cyklistka s cyklistou už byli ze všech těch neskutečných postav úplně vyděšení. Ženské se s mužskými pořád škorpily, až je musel Nikl se starostou uklidnit a připomenout jim vzácnou návštěvu, se kterou nakonec odešli společně do stanu na náměstí.